

Bono Zvonimir Šagi

KAKO DANAS PROPOVIJEDATI NADU

Bono Zvonimir Šagi, Franjevački samostan - Varaždin, izlaganje sa znanstvenog
skupa
UDK 252::241.512

U ovom se izlaganju najprije analizira sadašnje stanje propovjedničke prakse, potom se nastoje istaknuti aktualna polazišta za propovijedanje nade i na kraju se daje opis crkvene zajednice kao svjedočkog ambijenta i pastorala u dimenziji eshatološke nade.

Uvod

Svaka prava kršćanska propovijed uključuje i nadu. Polazimo, naime, od teološke pretpostavke da je Evadželje, tj. sâm Krist, navještaj nade koja je u krajnjoj crti eshatološka, već se u Kristu dogodila, a sada se u povijesnom tijeku događa u nama, da bi se na kraju dogodila u punini. Prema tome Evadželje je vijest nade, ali u svom ostvarivanju i dinamičan odgovor na povijesna očekivanja. Ta su povijesna očekivanja pak, zgusnuta i izražena u pitanja koja postaju indikatori vremena i simboli onog podsvjesnog, ali realnog, u ljudima pojedinog vremena. Potrebno je i iskustvo nade. Svakako kršćanska eshatologija više nije dostatno razumljiva kao nada koja se povijesno ostvaruje, ako se propovijeda samo kroz klasični traktat *De novissimis* »smrt, sud, pakao ili kraljevstvo nebesko«.

Glavno pitanje stoga glasi: Kako uopće danas propovijedati? Slično se pita, zasigurno, ne jednom, svaki odgovaran kršćanski propovjednik. Sav je problem, zapravo, u tome *kako*, pa će se ovo o čemu kanimo govoriti doimati dijelom kao rasprava o metodi. Taj *kako* nije uopće nikakav gotov model ili recept koji

bi se mogao naučiti. Dolazi mi zato odmah na pamet **Marshall McLuhan** koji je odavno ustvrdio (sjetimo se njegove često citirane krilatice »medij je poruka«) da je važnije *kako* nego *što*. S tim se dakako ne moramo u cijelosti složiti. Duhovito je na to odgovorio **Norbert Wiener** rekavši: »postoji samo jedna stvar koja je važnija od *znati-kako*, a to je *znati što*«. Možemo kazati još i šire: očito treba *znati što i kako, kome, kada i gdje, u kojim okolnostima...* da bi poruka bila uistinu poruka. Ali ni to nije sve.

Prava se metoda prijenosa poruke, sigurno mora tražiti u konkretnoj situaciji, a za to je, najvažniji ipak prenositelj, njegova vjera u ono što prenosi i sposobnost pročitati pitanja i probleme onih kojima poruku prenosi. Prenositelj može uvijek pronaći i dobru metodu, ako dovoljno poznaje ljude i okolnosti u kojima oni žive. Zbog toga kršćansko propovjedništvo treba shvaćati kao medij koji se uvijek iznova, u živim odnosima, traži i modelira. Najveći mu je nedostatak sklonost kalupima i stereotipima. Uz njega se vežu i moderna sredstva priopćavanja, ali ona nikad ne mogu zamijeniti niti nadoknaditi subjektivnu sastavnicu u cjelokupnom prijenosu poruke. Subjektivna komponenta nije samo osoba prenositelja nego i zajednica kao *doživljajni ambijent* vjere, nade i ljubavi.

U tom pogledu ćemo u ovom izlaganju najprije analizirati sadašnje stanje propovjedničke prakse, potom istaknuti aktualna polazišta za propovijedanje nade i na kraju dati opis crkvene zajednice kao svjedočkog ambijenta i pastorala u dimenziji nade.

1. Propovjedništvo kao medij u sadašnjim okolnostima

Relativno se malo može naći literature koja bi se izravno bavila propovjedništvom kao medijem, tj. sredstvom prijenosa evanđeoske poruke ljudima današnjice i usađivanja istinskih kršćanskih vrednota u moderne kulturne i društvene sredine. Ovdje mislimo na propovjedništvo koje je dio redovnog djelovanja Crkve i koje ima za to osposobljene izvršitelje, pa se u modernom smislu može uspoređivati s određenom vrstom profesionalne djelatnosti. Propovjedništvo ulazi u sklop pastoralne djelatnosti i prati, u nekoj mjeri, gotovo sve javne crkvene čine, počevši od liturgijskih slavlja do javnih nastupa u raznim

izvanliturgijskim zgodama. Biskup, svećenik, đakon po svojoj su vokaciji, uz ostalo, propovjednici. Po propovijedi se oni najviše prosuđuju i vrednuju u svojoj zajednici i u javnosti. Ako pojam propovijedi uzmemo nešto šire od inače danas sve više udomaćene riječi *homilija*, onda možemo kazati da je propovijed svaka javna proklamacija Božje riječi s nakanom navještanja Evandjelja, pouke u kršćanskom načinu života i pobude na ostvarivanje evandeoskih vrijednosti u praktičnom životu. Prema tome propovjedništvo bi moralo biti djelotvorno sredstvo, posebno oblikovani medij povezan s ostalim javnim medijima pomoću kojih bi se događala animacija svega života kršćanske zajednice i permanentna inkulturacija. Kad kažemo da mora biti medij, onda mislimo da mora neprestano tragati za svojim prikladnim izrazom, adekvatnim govorom koji evadeoske vrednote zaodijeva u novo ruho kako bi mogle biti prepoznate u svakoj kulturnoj sredini. Propovjedništvo zato i mora biti u stalnom procesu inkulturacije.

U novije, pokoncilsko vrijeme mnogo se govorilo o potrebi traganja za novim izrazom, da bi se kršćanska poruka izrekla razumljivim i prihvatljivim jezikom za suvremene ljude. Ne može se reći da se na tom polju ništa nije postiglo, ali jednako tako ne bi se smjelo reći da smo stvarno došli do novog modela propovjedništva. Dapače, nije možda pretjerano tvrditi da smo zadnjih decenija u tome u nekom smislu i nazadovali. Propovjedništvo se zapravo reduciralo na nekoliko minuta parenetski, više-manje, uspjelih poticaja u liturgijskoj homiliji. Teško bismo mogli reći da ono danas zadovoljava tri osnovna zahtjeva: *navještanje, pouku, i poticaj*.

Danas volimo govoriti o svakojakim krizama. I dobro je to. Krize nisu samo negativan znak nekog vremena, nego dapače poticaj da se prepozna *kairos*. Možemo u tom smislu govoriti i o krizi propovjedništva. Tu krizu nije dobro povezati samo s naslijeđem, pa reći: naši se propovjednici ne mogu odlijepiti od stare prakse u kojoj je prevladavao moralizam i pučki egzemplarizam. Treba je radije povezati s nedovoljnom sposobnošću da se prepoznaju pitanja što ih suvremeni čovjek postavlja iz svoje egzistentne situacije. O tome ćemo nešto više kazati poslije.

Kad bismo danas proveli anketu o našem aktualanom crkvenom propovjedanju, vjerojatno bi rezultati bili dosta porazni.

svećeničkom propovjedanju u Italiji. Ne znam je li ga dovršio i kakvi su rezultati, jer je u jednom interview-u izjavio da je to »kiklopski posao«, i da će za taj posao trebati mnogo vremena, znači neće biti brzo gotov¹. No, on je u tom razgovoru ustvrdio da u propovjedanju prosječnih talijanskih svećenika prevladava moralizam, improvizacija i gotovi obrasci koji »lete zrakom, a hramlju na teološkoj i čisto ljudskoj razini«. U nas se pak uopće još nije pojavila ni ideja da bi se pokušalo neko slično istraživanje o tome koliko je i kako naše propovjedanje aktualno i koliko stvarno može zainteresirati suvremenog slušatelja.

Kad bismo primjerice pitali šire slojeve praktičnih vjernika koji idu redovno na misu, ne računajući one povremene i one rubne, što najviše cijene u liturgiji, vjerojatno bi najslabije prošla propovijed ili homilija. Pogotovo ako bi na takvo pitanje davali odgovor mladi. Propovijed bi vjerojatno bila proglašena u prosjeku dosadnom. Znatan bi se broj sadašnjih vjernika usuglasio da propovijed bude što kraća. To je dovoljan razlog da se zamislimo i kad kažemo da propovjedamo suvremeno i da naviještamo nadu. Propovjed je, dakle, u aktualnoj vjerničkoj svijesti dosadna formalnost. To mišljenje, doduše, nije nastalo tek sada. Ono je bilo prisutno i u starija vremena, prije Koncila.

U tom je kontekstu možda dobro navesti sud o svećeničkoj propovijedi jednog od velikih francuskih katoličkih pisaca François Mauriac koji kaže da mu je »odvratan sakralni govornik, bio on vješt ili ne. Ja očekujem od svećenika da mi dadne Boga, a ne da mi o Bogu govori. Za mene je bila uvijek najuspjelija propovijed život svećenika. Dobar svećenik ne treba mi nešto kazati, ja ga gledam i to mi je dosta. I liturgija me također zadovoljava. Ona je šutljiva propovijed... Sveta liturgija, to je jedina propovijed koja me osvaja i koja me uvjerava.«² Ako se od propovjednika ništa više ne očekuje nego samo šutljivi pobožan život, kako će onda navijestiti nadu jednom sekulariziranom i pluralnom svijetu? Zar samo tako da pruži estetsko-mističan doživljaj kao što bi to htio Mauriac? Nije li to zatvaranje u neku mistiku elite?

¹ Usp. *Il Sabato*, br. 45/1990, str. 60-61

² Citat kod: Đ. GRACANIN, *Kriza i obnova propovjedništva*, u: *Božja riječ zajednici*, Zagreb, 1963. str. 11s.

Propovijedanje je, međutim, ipak neodvojivo povezano s liturgijom koja bi uistinu, u cijelosti morala biti i najbolja propovijed. Ono je tako dio liturgije kao i služba riječi. Liturgijska služba riječi bez homilije ili propovijedi biva u svakom slučaju krnja. Zato se propovijed mora oslanjati na biblijska čitanja izabrana za liturgijski čin. No, u tome je ujedno zamka. Najčešće se suvremeni propovjednik zaustavi na egzegetskom pojašnjavanju pročitanih tekstova. Time on zadovoljava jedan aspekt propovijedi poučavanje, ali ne i druga dva, navještanje i pobudu. Poslije Koncila je uistinu došlo do velikoga povratka na Bibliju, ali ako pratite liturgijsko-biblijsku građu za propovijedanje, otkrit ćete da su to uglavnom opća mjesta. Rijeđe ćete otkriti da je to svježje prerečena poruka koja odgovara aktualnom trenutku, kao vijest nade za sadašnji trenutak. Više znamo što je Krist bio, nego što od nas danas traži, više pričamo o krćanstvu kao povijesnom ostvarenju, nego kao o izvornoj snazi koja i sada može biti inspiracija novosti ljudskog života.

Križa propovjedništva je zato usko povezana i s krizom liturgije. Ta izjava o krizi liturgije može začuditi, jer se obično misli da je liturgijska obnova najbolje uspjela. U jednom je pogledu to nesumnjivo tako, poglavito u prvo pokoncilsko vrijeme, ali u sadašnjem trenutku ona sve više gubi svoj živi kontekst. Podliježe šablوني i prakticizmu. Iako se moramo složiti s kardinalom F. *Königom* »da je liturgijska reforma probila odvojenost naroda od svetog događanja na oltaru«,³ ipak moramo priznati da se to dogodilo tek djelomično. Još smo daleko od potpunog uspjeha. Liturgija u sebi, uz riječ, nosi i mistični i estetski naboj što bi sve zajedno moralo biti živi doživljaj susret i poruka, te kao i neposredna inspiracija nove duhovnosti. Ona bi morala, baš činjenicom što je porušena barijera između oltara i naroda, svojim neposrednim kontaktom sa sudionicima, kao istinski čin Božjega naroda, utjecati na kvalitetu i autentičnost kolektivne krćanske svijesti ili onoga što i dalje možemo nazivati pućkom religioznošću. Mi, međutim, pratimo kako se postupno pobožnost širih slojeva vjernika, neka vrsta nove pućke religioznosti, sve više odmiće od liturgije. Liturgija postaje sporedna, često tek okvir i ukras nekom drugom događanju.

³ F. KÖNIG, J. KREMER, *Živjeti istinu*, KS, Zagreb, 1993. str. 112.

Primjerice, analizirajmo jedan veliki narodni skup, kakvima obilujemo, s nekom određenom svrhom i namjerom; na njemu se govori o koječemu, a onda pridodamo misu da sve to »pobožno« izgleda. Gubi se »sveto mjesto« na kojem bi se mogla na zgusnut i mističan način doživjeti »opipljivost« susreta s transcendentnim stvarnostima, pa tako otajstveno uči i u eshatološku nadu.

U tom sklopu još treba naglasiti da se, gledano kroz liturgiju, na svoj način u propovijedanje vjere, nade i ljubavi uključuje i sva simbolika kojom se služi liturgija, a koja se na sadašnjem stupnju liturgijske prakse prakticistički reducira gotovo na onaj najbitniji minimum. Prirodni elementi, tijelo i kretnje ne dolaze dosta do izražaja. Sve je puno riječi, što dovodi u inflaciju. Mnogi komentari, koji su postali neki čudan običaj, čine liturgiju dosadnom i previše nametljivo »racionaliziranom«, što joj oduzima unutarnji govor simbola. Sadašnji pretjerani liturgijski verbalizam devalvira i propovijed / homiliju kao posebnu instanciju razlaganja i pobude na temelju pročitane riječi Božje. Isto tako nije se gotovo ništa postiglo u nastojanju da liturgijska homilija izađe iz svoje monološke komunikacijske zatvorenosti.

2. Aktualna polazišta za propovijedanje nade

Propovijed nade mora krenuti s poprišta k Bibliji, a ne iz Biblije na poprište. Što time želimo reći? Da biblijska poruka mora biti odgovor na pitanja što ih postavljaju konkretni ljudi koji nose u sebi sasvim konkretan problem svog aktualnog egzistentnog položaja. Kao primjer i ilustracija može nam poslužiti Isusov nastup u nazaretskoj zbornici kako ga je opisao Luka (Lk 4, 1622). Oči su svih bile uprte u njega. Očekivali su od njega aktualnu riječ. Imali su konkretno pitanje koje se odnosilo na njega i njegovo djelo. On čita iz Izaije aktualan tekst, pun nade, i razlaže: »Sada se to počelo ispunjavati!« Ima, jasno, i drugih primjera gdje se Isus izravno obraća konkretnim ljudima koji nose u sebi pitanja i očekivanja. Govor o blaženstvima i u Matejevoj i u Lukinoj verziji to zorno pokazuje.

Dakle, kako propovijedati nadu? Tako da se najprije prepozna stvarnost u kojoj žive ljudi kojima se obraćamo. U tu stvarnost unosimo svjetlo Riječi i nade. Previše smo, međutim, navikli da svaki svoj govor najčešće počnemo s tezom odozgo. Više

tumačimo što smo pročitali iz Svetoga pisma, nego odgovaramo na pitanja na koja pročitano može biti odgovor nade za one »izmučene i obrvane« (usp. Mt 9,36). Mislim da svaka dobra propovijed danas mora početi odozdo od ljudskih problema i za te probleme tražiti svjetlo u riječi Božjoj. Treba naučiti analizirati konkretnu stvarnost i u slušateljstvu probuditi prava pitanja. Ta pitanja treba osjetiti, tako da propovijed probije komunikacijsku blokadu monologa i stvori atmosferu spontane dijaloške receptivnosti, što znači da slušatelji počnu razmišljati o »svojim« pitanjima. U tu je svrhu potrebno što bolje proniknuti u način mišljenja konkretnih ljudi.

Čini mi se zato potrebnim istaknuti tri metodičke odrednice važne za propovjednikovu orijentaciju: (1) realna situacija; (2) kontekst u koji treba ući poruka; (3) oblik praktične vjere, bilo one koja prevladava u duhovnosti slušateljstva, bilo one koju treba usađivati.

Što se tiče realne situacije slušateljstva od koje treba polaziti, nije je lako uvijek dobro procijeniti. Općesvjetska je kada odgovara duhu vremena, pojedinačna, određena povijesnim, nacionalnim, kulturnim identitetima i društvenim strukturama, ili određena sasvim neposrednim uvjetima života i mentaliteta pojedine zajednice, životne sredine, npr. selo, grad i sl. U svemu tome danas je najvažnija činjenica pluralizam, *pluralni društveni kontekst* koji je široko rasprostranjen i sve više predstavlja jedan općeprihvaćen životni obrazac. Po njemu je nekako sve ponuđeno, stavljeno na procjenu da zadobije svoju vrijednost kao na sajmu. Sve je ponuđeno samo u relativnoj vrijednosti. O toj činjenici možemo imati i negativno mišljenje, ali ona zato nije ništa manje činjenica koja od nas traži sposobnost da se prema njoj odgovorno odnosimo. Ovdje nije toliko riječ o političkom pluralizmu koliko o onom koji zasijeca na polje duhovnosti gdje je još rasprostranjeniji. Osobe su neprestano pred izazovom mnogostrukog izbora. Propovjednik zato prema pluralizmu, kao modernom fenomenu, mora imati stav kritičkog razumijevanja.

Pluralizam zahtijeva i posebno umijeće predstavljanja vjere i vjerskih poruka. »Pluralizam kao moderan fenomen razumijemo najbolje kao priznavanje relativnosti zahtjeva za istinom. Tako shvaćen pluralizam je najprije način da se vidi smisao u svjetlu razlika. Dok je predmoderni mentalitet nastojao svoje metode i vjerska uvjerenja držati za općenito valjane, pa je zato sve što je od toga drukčije smatrao tuđim ili čak krivim, moderan

mentalitet prihvaća povjesnost traženja istine unutar pluralističkoga svijeta.«⁴ Iz takvog se duhovnog stanja porađa zapravo nutarnja praznina, nesigurnost i neke vrste opće frustracije. »Vjernik je u jednom modernom pluralnom društvu osuđen izabirati vlastiti credo.

To pozivanje na slobodu i savjest pojedinca jedan je od momenata koji se mogu smatrati pozitivnim u pluralističkoj situaciji, jer traži zauzimanje osobnog stava...« No, »nutarnja se tjeskoba pojavljuje u odnosu na relativizam... koji može roditi fanatičko prijanjanje uz individualno nijekanje svega što mu stvara inkomoditet... fleksibilnost doktrine i vjere... može dovesti do vjerske konfuzije... sinkretizma ("New Age")... U situaciji pluralizma vjernik mora znati da ne posjeduje puninu istine, ali mora se truditi i angažirati da je spozna i živi. Vjernici su pozvani tumačiti vjeru i život u sredini punoj ambivalentnosti...«⁵ Kršćanstvo ispovijeda da apsolutno poprima lice unutar ograničenoga. Nema sumnje, u tome je najteži zadatak crkvenog propovjedništva kao medija po kojem se prenosi, hrani i utvrđuje vjera kršćana koji žive u takvoj situaciji. Zato se možemo složiti sa *Chenu*-em da se »uloga evagelizacije koju ima Crkva ne sastoji u prvom redu u tome da ona organizira slavlja, pa čak ni da dijeli sakramente. Ona je u prvom redu pozvana da unutar ljudskih planova prepozna i imenuje Božji put koji nam je predložen u Svetom pismu, toj svetoj povijesti koja se danas nastavlja.«⁶

Kad se polazi od svih tih činjenica koje su, napose u modernim gradovima i bez posebnih istraživanja sasvim uočljive, a ni sela više nisu od njih posve oslobođena, onda se cijeli pastoral mora tome prilagoditi. Tu je vrlo važan *oblik vjerskog iskustva*, zajedništva, liturgijskih slavlja, molitve, diakonije, moralnih vrednota, što sve kroz ukupno propovjedanje dolazi do izražaja. Propovjedanje bi moralo podupirati i određeni konkretni program koji bi otvarao i raspoznatljivu perspektivu u konkretnoj situaciji. Pomalo iščezavaju iz prakse, ili više ne pogađaju pravu stvar, posebni propovjednički oblici eshatološke propovijedi, kao što su župne misije,⁶

⁴ John THIEL, Il pluralismo nella verità teologica *Concilium* 30(1994) 6, str. 89.

⁵ Rinaldo PAGANELLI, Pluralismo e scelta di fede, u: *Settimana* 44/1994., Bologna, str. 16.

⁶ Najopćenitiji oblik pučkih misija sadržavao je obično shemu »četiri posljednje stvari čovjekove«. O pučkim misijama vidi moj članak »Pučke misije i Euharistija« u: *Služba riječi* 193/1993. str. 719.

korizmene propovijedi i sl., a novi se ne pronalaze. Tako se većinom ostaje na redovnoj liturgiji i katehezi, pa je zato i o tome potrebno razmisliti. Jesu li tzv. evangelizacijski seminari pogodan novi propovjednički oblik, za sada neka ostane samo kao pitanje?

Što se tiče naše konkretne situacije u Hrvatskoj, svemu rečenome treba pribrojiti *tranzicijski proces* koji nije samo politički nego mnogo više društveno-moralno-duhovni. Zbog tzv. privatizacije i njezinog konkretnoga modela kako se stvaraju novi vlasnici i bogataši, ljudi postaju osobito osjetljivi na socijalno-moralne teme. O njima najviše žele čuti i od Crkve. Mislim zato da je za sada socijalni kompleks glavno polazište za propovjednika. U socijalnom kompleksu problema treba pročitati pitanja na koja vjernik traži odgovor u svjetlu Božje riječi. Mislim da se možda previše usredotočujemo na ona više osobna moralna pitanja (seksualnost i slično), a zanemarujemo socijalno-moralna. Bez ovog drugog postajemo neuvjerljivi i u onom prvom. »Izmučenima i obrvanima« treba nada, zato je njima i najprije treba naviještati, te ukazivati na socijalne nepravde uvjerljivo, hrabro i zauzeto. Što se tiče ljudskih situacija, Crkva nikad ne može biti nesvrstana, ona je na strani svih siromaha, svih progonjenih, svih koji trpe...

3. Crkvena zajednica ambijent i svjedok nade

Tako smo došli i do zaključnih konstatacija u ovom razmišljanju o tome kako danas propovijedati nadu. Pretpostavka je da svi ljudi, svjesno ili nesvjesno, traže nadu. Danas možda više nego u prošlosti, jer je sve postalo previše šaroliko i relativno. No, pretjerano je očekivati da će samo govorništvo ili crkveno propovjedništvo kao neka vrsta profesije to uspjeti izvršiti. Nismo ulazili u filozofska i dublja teološka razmišljanja o samoj kršćanskoj nadi. To je bilo obrađeno u drugim temama. Zanimala nas je praktična strana.

Već smo naglasili prvenstvo subjektivnog čimbenika. To još jednom moramo istaknuti. Ljudi traže nadu u onih koji je na neki način žive. Prisjetimo se riječi iz Prve Petrove, »budite uvijek spremni na odgovor svakomu koji od vas zatraži obrazloženje nade koja je u vama...« (1 Pt 3,15). Treba postojati u nama neki izazov, da nam se ljudi obrate pitanjima koja ih muče. Ne moraju

nam ta pitanja izričito postaviti, mi ih moramo osjetiti. Nada mora iz nas zračiti. Nikakvo umijeće govora i kršćanskog propovjedanja neće uspjeti ako najprije cijela kršćanska zajednica unutar društvenog ambijenta i kršćani kao žive osobe u odnosima s ljudima ne postanu izazov, da ljudi zatraže »obrazloženje nade koja je u nama«. Ima li te nade? Na to bi trebalo odgovoriti svekolikom kršćanskom praksom. Tu ne pomažu tek obrazloženja nade sadržana u svetim knjigama, nego mnogo više obrazloženje one nade od koje mi stvarno živimo.

U tom pogledu treba premisliti sav naš pastoral, jer sve što živi i čini kršćanska zajednica u modernom je svijetu, zbog veće dostupnosti javnosti, još i više nego u stara vremena propovijed i navještanje.

Evo zato jedan mali pogled na konkretno pastoralno djelovanje koje nužno sadrži i eshatološku dimenziju. Kršćanska je zajednica već ovdje neka skica budućega grada, onoga što dolazi, u što vjerujemo i čemu se nadamo. Propovjednik i cijela Crkva moraju jasnije postati svjesni da uprisutnjuju Krista u svijetu. U njemu je pak najočitija nada.

Glavni cilj i zadatak pastoralna je da posreduje Kristovo spasenje konkretnim ljudima ili bolje, da omogući Kristovo spasenjsko djelo u svim vremenima i prostorima. Krist je odlazeći poslao svoje učenike, tj. Crkvu da ide po svem svijetu i navijesti evanđelje spasenja svakom stvorenju, ili svim narodima. On je s njima do svršetka svijeta.⁷ Spasenje mora zahvatiti svakog čovjeka u njegovoj konkretnoj situaciji. Zato se djelo spasenja događa uvijek *ovdje i sada*, ne može se zamisliti izvan vremena i prostora. Po utjelovljenju Sina Bog se na neki način i sam »upovjesnio«. Temeljna je, pak, karakteristika povijesti *konkretnost i dinamičnost*. Bog po Kristu, svome Sinu kao čovjeku, sudjeluje u toj konkretnosti i dinamičnosti, nekako se događa. U perspektivi *događaja inkarnacije* koji traje u povijesti cijela stvar Isusova poslanja traje kao spasiteljsko djelo Božje. Treba zato svaki sudionik u pastoralu u toj dinamičnoj spasiteljskoj prisutnosti naučiti u povijesnim događajima prepoznavati Boga na djelu. To je ono što **izražava Koncil »ispitivanjem znakova vremena«**. Čitamo: »**Da bi Crkva mogla izvršavati tu zadaću, dužnost joj je da u svako vrijeme ispituje znakove vremena i**

⁷ Usp. Mt 28,19-20; Mk 16,15-16.

tumači ih u svjetlu Evandjelja. Tako će onda moći, na način kako odgovara svakom naraštaju, odgovoriti na vječna ljudska pitanja o smislu sadašnjeg i budućeg života i o njihovu međusobnom odnosu. Treba, dakle, upoznati i shvatiti svijet u kojem živimo, njegova očekivanja, težnje i često dramatičan značaj«. ⁸

No, iako se spasenje događa u povijesti, ono pretpostavlja slobodu čovjeka da se Bogu odazove. To se može dogoditi samo po vjeri. U povijesti su zajedno prisutni i misterij zla i misterij spasenja. Zato čovjek, osobito današnji, često otklanja Boga, boreći se za svoja prava. No Crkva zna »da samo Bog kome ona služi, odgovara najdubljim željama ljudskog srca koje nikad ne mogu potpuno zasititi zemaljska dobra. Ona zna također da čovjek, neprestano potican od Duha Božjega, neće nikada biti sasvim ravnodušan prema problemu religije, kao što to potvrđuju ne samo iskustvo prošlih stoljeća nego i mnogostruka svjedočanstva našega vremena...«⁹ Potrebno je stoga i samom čovjeku otkrivati znakove Božje prisutnosti u njegovu životu. To ulazi u samu srž svega pastoralnog djelovanja, a propovjedanja posebno.

Zajedno s povijesnom dimenzijom povezuju se i *prostorna i kulturna*. U tom smislu govorimo o inkulturaciji ili akulturaciji. Kao što se pastoral mora odvijati u povijesnoj dinamici tako se mora odvijati i u zemljopisno-kulturnom kontekstu. Jedino se na taj način možemo obraćati konkretnom čovjeku. Konkretni život ljudi nije odvojiv od njihove kulture. Kulturu stvaraju ljudi i ona uvijek ima i subjektivni (ono što je u ljudima) i objektivni (baština, tradicija, itd.) vid. Sve što se događa u povijesti, u vremenu i prostoru, događa se u perspektivi konačnog ispunjenja u Kristu.

Zato je od povijesne dimenzije neodvojiva i eshatološka dimenzija. Sve je u znaku »već da - još ne«. Sve se ovdje nama događa tek djelomično, sve teži k punini koja će se na kraju dogoditi u Kristu. Kad on bude sve u svemu! Pastoral u konkretnim kulturnim datostima otkriva ono »transkulturno« i u svim povijesnim događanjima tendenciju eshatološkog. Promatra stvarnost u perspektivi vječnosti (transcendencije).

⁸ GAUDIUM ET SPES, br. 4.

⁹ Isto, 41.

U praksi kršćanskog života liturgija bi morala biti središnje mjesto nadahnuća za ovakvo sveobuhvatno svjedočenje nade, mističan doživljaj, znak i predokus konačnog i vječnog ispunjenja.

RIASSUNTO

COME PREDICARE OGGI LA SPERANZA?

Ogni autentica predica cristiana include la speranza escatologica, che si è già compiuta nel Cristo e nello stesso tempo si concretizza in noi nel corso della storia, finchè non si adempia tutto. Perciò la questione principale è comune, come annunciare il Vangelo. In questa esposizione si analizza prima di tutto la situazione presente della prassi predicazionale, in seguito si cerca di mettere in rilievo gli spunti attuali per l'annuncio della speranza e in ultimo si presenta la descrizione della comunità ecclesiale in quanto ambiente testimoniale e pastorale nella dimensione della speranza escatologica. Si pone la domanda quanto oggi il più diffuso metodo di predicazione, specialmente nel corso della liturgia, rappresenti il messaggio attualizzato, che corrisponda al momento presente come annuncio di speranza anche per il presente. Ogni buona predica oggi deve cominciare dal fondo, dai problemi dell'uomo odierno e cercare luce per questi problemi nella parola divina. Bisogna imparare di analizzare la realtà concreta e risvegliare nell'uditorio le vere domande. Bisogna far sentire queste domande in modo che la predica sfondi il blocco comunicazionale del monologo e crei l'atmosfera della recettività spontanea, che provochi il dialogo cioè che gli uditori comincino meditare sulle "proprie" domande. Si suggeriscono tre indirizzi importanti per l'orientamento del predicatore: 1) situazione reale, 2) contesto in cui deve essere il messaggio, 3) forma della fede pratica sia di quella, che predomina nella spiritualità dell'uditorio, sia di quella, che bisogna insinuare. Ciò si inquadra particolarmente nella liturgia e pertanto si cerca una pastorale liturgica creativa, che collochi la liturgia in un contesto vivo senza toglierle la forza mistica del segno escatologico, la gustazione del compimento finale ed eterno.